

Terugblik Waardenwerk bijeenkomst: Goed omgaan met conflicten

Donderdag 9 november 2023 was de jaarlijkse bijeenkomst van het Gezelschap Waardenwerk in de Oranjerie van De Moestuin in Utrecht. Tijdens deze geslaagde bijeenkomst stonden we stil bij wat kan helpen om beter om te gaan met conflicten zowel binnen professionele praktijken als op het niveau van persoonlijke relaties. Dit deden we vanuit drie invalshoeken, waarbij er steeds de nodige ruimte was voor vragen en onderlinge uitwisseling.

We startten de bijeenkomst vanuit de praktijk van politiewerk. **Azouz Battoui**, wijkagent in Rotterdam: “Om vrede te bereiken, moet je soms oorlog voeren. Maar dit hoeft niet altijd met geweld, je kunt ook oorlog voeren met je grootste wapen, namelijk je mond. Ik heb weinig geweld hoeven gebruiken, door te luisteren en het goede gesprek te voeren. Het is de kracht van kwetsbaarheid, mens zijn, ook in de machocultuur die er heerst in de politiewereld.”

“Als politieagent heb je voortdurend af te wegen, wat is hier het goede om te doen? Een voorbeeld: als agent heb je te maken met ontruiming, mensen per direct op straat zetten. Eerst deed ik dat gewoon, een rechter doet een uitspraak en ik volgde dat bevel. Maar op een gegeven moment ging ik nadenken, ik heb een gezin uit huis gezet, kinderen op straat. Heb ik dan het goede gedaan vandaag? Mijn onderbuik, hart en hoofd waren niet in balans. Het recht is toch vóór de mens, wie ben ik dan om een mens vanuit recht schade aan te doen? Ik besloot in dit geval tegen de rechter in te gaan en dacht ‘oei, nu ga ik het krijgen’. Maar niets van dat alles, de rechter zei: ‘Je hebt goed gehandeld.’”

Azouz draagt een uniform. Wat betekent dat in het werk? Heb je een uniform nodig om je kwetsbaar op te kunnen stellen? Azouz: “Een uniform straalt gezag uit en geeft daarmee veiligheid. Maar je hebt het niet echt nodig, het gaat om lef hebben en elkaar durven aanspreken.”

Vervolgens ging **Jan van Ewijk**, oud-politie-inspecteur, in gesprek met Harry Kunneman over zijn ideeën van ‘waardig strijden’. In een conflict staan vaak verschillende waarden op het spel die botsen. Die verschillende waarden worden niet altijd duidelijk en uitgesproken. Dan heb je bijvoorbeeld stille of verholde conflicten. Die zijn niet zichtbaar, maar wel voelbaar.

Belangrijk voor Jan is dat je een conflict in bewerking neemt. Bij waardig strijden is een van de principes dat je geen schade of letsel toebrengt aan anderen. Je kunt je hierop trainen, bijv. door rustig te blijven en geduld te hebben. Het bewerken of in bewerking nemen van ‘onbewerkte of slecht bewerkte’ conflicten, is te zien als een vorm van ‘grasping chaos’ omdat die bewerking van conflicten alle kanten op kan gaan. Dat maakt het bewerken van conflicten voor veel mensen weinig aantrekkelijk. Het bewerken of in bewerking nemen van een conflict kan worden beschouwd als een bijzondere en complexe vorm van samenwerken. Die samenwerking is gelaagd – het gaat om afstemming op de relatie én het bewerken van het conflict op de inhoud.

Vanuit het politiewerk gingen we over naar de praktijk van recht- en rechtspraak. **Eric van de Luijngaarden**, bijzonder hoogleraar Preventive Law (Universiteit van Maastricht) opende met een persoonlijk voorbeeld. “Toen ik nog werkte als rechter, stonden er ooit twee broers voor de rechter. Zij hadden na het overlijden van hun vader ruzie over een buitenboordmotor die van vader was geweest. Ik besloot mijn toga uit te trekken, een kop koffie met hen te gaan drinken en zo tot een oplossing te komen. Collega’s hadden hier een mening over en vonden dit geen goed idee. Dat was een belangrijke basis om me verder te gaan verdiepen in ‘preventive law’. De missie die ik heb met preventive law is juristen op te leiden om preventief aan de slag te gaan en conflicten zo min mogelijk te laten ontaarden in crises. We staan nog aan het begin, waarbij het traditionele opleidingsmodel ter discussie wordt gesteld.”

Robin Kötter, advocaat en mediator, werkt aan een proefschrift over anders omgaan met conflicten. Antoinette Bolscher vraagt naar zijn ervaringen in de praktijk met deze ontwikkelingen. Robin: “Toen ik begon als advocaat was mijn voornaamste doel het hebben van gelijk, ik kwam op voor de belangen van mijn cliënt, andere belangen telden eigenlijk niet. In 2006 heb ik de omslag gemaakt en ben ik veel meer aan de slag gegaan als mediator. Ik probeer minder te laten escaleren en ben meer oplossingsgericht. Soms onderneem ik wel juridische acties, niet zozeer om het te laten escaleren, maar om het gesprek op gang te brengen. Partijen kunnen het gesprek met mij voeren of met de rechter, dat mogen zij kiezen. De verhoudingen en de sfeer zijn echter wel anders.”

Eric concludeert dat deze processen mooi zijn, maar dat we in principe allemaal een stok achter de deur hebben. Wat betekent een machtspositie hierin? Robin: “Het maakt uit of ik partijen aanschrijf als advocaat of als Robin Kötter; er gebeurt iets anders.” De belangrijkste vraag die je hebt te beantwoorden, ben je in je professie in staat om een relatie te leggen (hebben en houden)? Dat is een van de voorwaarden voor verbinding. In een situatie van escalatie lukt dat veelal niet meer.

Geïnspireerd door deze verschillende perspectieven kregen de deelnemers gelegenheid om met elkaar hierover in gesprek te gaan. Zo ontstond er bij één tafel het gesprek over: Hoe luister je? “Je kunt op twee manieren luisteren, openstaan en écht luisteren, of half luisteren.”

Na een heerlijke veganistische maaltijdsoep, gingen we naar het derde onderdeel: conflicten op het niveau van persoonlijke relaties en de betekenis van het persoonlijke voor het werk van de professional. Harry Kunneman ging in gesprek met **Jaap Wijkstra**, oud-psychiater/psychotherapeut en auteur. Een centraal thema in zijn werk betreft het belang van psychoalfabetisering: “Woorden als overdracht en tegenoverdracht, mentaliserend vermogen, zijn voor velen onbekend, terwijl ze beter zicht kunnen bieden op de onderlinge verhoudingen.” Het psychoanalytische gedachtegoed, met Jessica Benjamin als belangrijke hedendaagse vertolker, beschrijft hoe een mens autonomie ontwikkelt in een proces van individualisatie en separatie, waarbij ook socialisatie, de inbedding in de sociale orde, belangrijke invloed heeft. In dit perspectief houdt ‘goed omgaan met conflicten’ in dat je relationeel kunt blijven. Je kunt beide bestaan, ook al ben je verschillend. Autonomie in verbondenheid. En dat is niet alleen een cognitief weten, maar vooral ook affectief kunnen ervaren.

Tot slot gingen de deelnemers in tweetallen met elkaar in gesprek over een conflict dat ze zelf hebben gehad. Met alles wat je nu hebt gehoord, wat zou je dan nu anders doen?

Reacties deelnemers:

“Een verrijking om zoveel mensen te kunnen en horen spreken in diverse werkvelden met allemaal heel veel praktijkervaring.”

“Fijne bijeenkomst, geeft veel stof tot nadenken, en ook een gevoel ‘ik ben niet alleen’. Ik ga richting pensioen, ik zoek hoe ik mij kan blijven voeden en in een gezelschap deelnemen.”

“Mooi om te zien hoe divers de sprekers waren én er tegelijk zoveel raakvlak was. Goed omgaan met conflicten houdt in dat je in relatie blijft. Om in verbinding te zijn met de ander is het belangrijk dat je in verbinding bent met jezelf en je je kwetsbaar opstelt.”

“Ondanks de woordenwolk zie ik nieuwe ingangen en daar zit iets warmes in. Ik heb dit eerlijk gezegd nog nooit zo gevoeld. Besef: je hebt iets te leren met compassie (mildheid) voor jezelf. Erkennen en herkennen. Deze hele bijeenkomst is precies hoe ik het heb gevoeld: warmte.”

“Voor mij is dit, deze bijeenkomst, zuurstof. Ik ben soms zoekende en dan ineens vallen tijdens zo’n bijeenkomst al deze puzzelstukjes in elkaar. Waardenwerk weet dit zo mooi creëren. De een heeft dit met dansen, de ander met zingen en ik heb het met dit soort bijeenkomsten. Je hebt zo’n plek nodig.”